

ΤΑ ΤΩΝ ΒΑΥΑΡΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ¹

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1826—1829

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΒΑΥΑΡΟΥ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΚΑΡΟΛΟΥ ΒΑΡΩΝΟΥ ΑΪΔΕΚ

Ὁ τελευταῖος οὗτος, ὃν μετὰ πολλὰς ἀναζητήσεις ἀνεκάλυψα τέλος ἐν Αἰγίνῃ, ἐνθα ἀπέζη πωλῶν σκούφους, ἔμελλε νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ νὰ μεταχειρισθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ λιμένος ἐν Ναυπλίῳ ἀθα-
θὲς πλοιάριον, ὅπερ ἐσκόπει μὲν ὁ στρατηγὸς Τζώρτζ νὰ συμπαραλάβῃ κατὰ τὴν ἀποστολὴν του κατὰ τοῦ Δραγαμεστίου ἢ Ἀστακοῦ, ὅπερ ὁμῶς ἔμεινε παρὰ τὴν ἀκτὴν ἐν Κεγχρεαῖς ἐγγὺς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίν-
θου, ὑπὲρ ὃν ἔμελλε νὰ διαπεραιωθῇ. Ὁ κόμης Καποδίστριας, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ ἐπανέκαμψεν εἰς Αἶγιναν, ἔδωκε 600 γρόσια τῷ πλοιάρχῳ Θεοδώρῳ Μαθιῷ διὰ τὰς ἐνδεχομένας δαπάνας τῆς ἐπισκευῆς τοῦ βλά-
βην ὑποστάντος πλοιαρίου καὶ τῆς μετακομίσεως αὐτοῦ.

Ὁ καπετὰν Θεόδωρος ἐπεχείρησε τὸ ἔργον του μετὰ τινων γνωρίμων καὶ συγγενῶν καὶ ὕστερον ἐζήτηι νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν Κυβερνήτην τὸ ὑπόλοιπον τῶν χρημάτων, ἐξ ὧν μόνον μικρότατον μέρος κατανήλωσε, δὲν ἠδύνατο ὁμῶς νὰ πλησιάσῃ πρὸς αὐτόν. Τέλος συνηντήθη μετὰ τοῦ Κυβερνήτου καθ' ὁδόν, ὅστις εἶπεν αὐτῷ· «Ἄ, καπετὰν Θεοδώρῃ, τί κάμεις ἀκόμη αὐτοῦ, ὁ συνταγματάρχης σὲ περιμένει ἀνυπομόνως», πρὸς ὃ ὁ ἀγαθὸς πλοίαρχος ἀπεκρίθη· «Ἐπρεπε πρῶτον νὰ ἀποδώσω εἰς τὴν Ὑμ. Ἐξοχότητα τὸ ὑπόλοιπον τῶν χρημάτων τῶν ἐμπιστευθέν-
των εἰς ἐμέ, ἀλλ' οὐδεὶς θέλει νὰ παραλάβῃ αὐτὰ ἐπὶ ἀποδείξει». «Δὸς μοι λοιπὸν αὐτά, φίλε, εἶπεν ὁ Κυβερνήτης, καὶ σπεῦσον εἰς Ναύπλιον». Τότε στραφεὶς ὁ Καποδίστριας πρὸς τὸν ἀδελφόν του Βιάρον συνο-

¹ Συνέχεια ἴδε σελ. 184.

δεύοντα αὐτὸν καὶ διηγηθέντα μοι κατόπιν τοῦτο, εἶπεν· «Αὐτὸ εἶναι σπάνιον πρᾶγμα, ἀλλ' ὁ συνταγματάρχης "Αἰδεκ ἤξεύρει τοὺς ἀνθρώπους του».

Τότε λοιπὸν τὸ τελωνεῖόν μου εὐρίσκετο εἰς καλὰς χεῖρας. Ὁ λιμενάρχης ἐξήταζε τὰ καταπλέοντα πλοῖα καὶ διέταξε νὰ λαμβάνη σημειώσεις τῶν ἐκφορτωθησομένων καὶ τελωνισθησομένων ἀντικειμένων· αὗται ἐφέροντο εἰς τὸ τελωνεῖον πρὸς ἐξέλεγχιν, εἶτα δὲ ἐπληρώνετο τὸ τέλος κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν διατίμησιν καὶ ἐδίδετο ἢ ἀποδείξις τῷ πλοίῳ ἀποκοπτομένη ἀπὸ τοῦ στελέχους, ἰσχύουσα δὲ ἐν πᾶσι τοῖς λιμέσι τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου καὶ ἐν ταῖς νήσοις.

Οἱ ἐκμισθωταὶ τῶν τελωνείων συνείθιζον πρότερον νὰ ποιῶσιν ἔκπτωσιν ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς διατιμῆσεως, ἥτοι νὰ ποιῶσι τὰς καλουμένας παραχωρήσεις ὅπως παρακινῶσι τοὺς ἰδιοκτῆτας τῶν πλοίων νὰ ἐκφορτώνωσιν ἐν τοῖς ἰδίοις λιμέσι, καὶ με συνεβούλευσαν νὰ πράξω ὁμοίως, ὅπως μὴ ἴδω ἐρημούμενον τὸν λιμένα μου. Ἀπέκρουσα ὅμως τὴν πρότασιν ταύτην παρατηρῶν ὅτι ἐγὼ τούναντίον ὤφειλον νὰ αὐξήσω τὰ τέλη κατὰ τὴν διατίμησιν τὴν πάντως κακῶς ὑπολογισθεῖσαν, διότι ἄλλως οὐδ' ἐγὼ ἀπέναντι τῆς κυβερνήσεως ἠδυνάμην ν' ἀποδείξω δι' ἀσφαλῶν ἀριθμῶν τοὺς λογαριασμούς μου, καὶ οὕτω νὰ προφυλάξω τὴν τιμὴν μου ἀπὸ τῆς συκοφαντίας οὐδ' οἱ ὑπάλληλοί μου ἀπέναντι ἐμοῦ.

Ὡσαύτως ὁ κ. Μανιάρης μὲ ἠρώτησεν ἂν ἐπρεπε νὰ τελωνίζῃ αὐστηρῶς κατὰ τὴν διατίμησιν ἢ νὰ ποιῇ ἔκπτωσιν, ἀνέκραξε δὲ περιχαρῆς ὅτε κατένευσα εἰς τὸ πρῶτον· «Δόξα τῷ Θεῷ, ὅτι δύναμαι τοῦ λοιποῦ νὰ διαχειρίζωμαι τὰ πράγματα ὡς τίμιος ἄνθρωπος».

Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε λίαν εὐνοϊκόν, διότι ὁ τελωνικὸς φόρος, ὅστις πρότερον ἐξεμισθοῦτο ὀλιγώτερον τῶν 30 χιλιάδων γροσίων, ἀπέφερεν ὑπὸ τὴν διαχείρισίν του ἐν διαστήματι 12 μηνῶν 55 χιλιάδας, ὅπερ ἦτο πολὺ λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν ὅτι 4 μῆνες ἐκ τούτων ἀπέφερον πολὺ ὀλίγα ἔνεκα τῆς τότε ἐν Πελοποννήσῳ ἐνσκηψάσης πανώλους, ὅτε τὸ Ναύπλιον ἦτο ἀποκεκλεισμένον ἀπ' αὐτῆς.

Δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ ἐξακριβώσω ἂν ἡ πανώλης αὕτη ἦτο πραγματική, ἢ ἂν διέσπειρον τὸν φόβον περὶ αὐτῆς ἐκ λόγων οὓς ἄγνοῶ, ὅπως παράσχῃσι πράγματα εἰς τὴν κυβέρνησιν· πάντως ὅμως αἱ καταστροφαὶ δὲν ἦσαν μεγάλαι.

Ὅτε ἦλθεν ἡ διαταγὴ νὰ ἀποκλεισθῶμεν, συνεκλήθη ἐπιτροπεία, ἐν ἣ ἐκτὸς τοῦ πολιτικοῦ διοικητοῦ καὶ ἄλλων προκρίτων παρεκαθήμην καὶ

ἐγὼ καὶ συνεψήφισον. Εἰς τῶν κυρίων προεστώτων προέτεινε νὰ ἐκπέμψωμεν ἐμπίστους ἀνθρώπους μέλλοντας νὰ φροντίσωσι περὶ ἀγορᾶς τροφίμων καὶ νὰ ἀναλάβωσιν οὕτω τὴν τροφοδότησιν τῆς πόλεως. Τὸ σχέδιον τοῦτο θὰ ἐπετύγχανε καὶ ὁ μὲν ἐργολάβος ἤθελεν ἀποκομίσει ὠραῖον κερδάριον, ἡμεῖς δὲ τὸναναντίον ἠθέλομεν ζήσει ἀρκούντως δαπανηρῶς, ἂν μὴ διὰ τῆς ἀρνησικυρίας μου ἀνέτρεπον τὰ εὐμορφα ταῦτα σχέδια καὶ ἂν μὴ ἐδήλουν ὅτι ὁ ἐπισιτισμὸς θὰ μένη ἐλεύθερος μέχρι τῆς ζώνης τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ θὰ παραλαμβάνονται ἐκεῖθεν τὰ τρόφιμα μετὰ τῶν προφυλακτικῶν μέτρων κατὰ τὰς ὑγειονομικὰς διατάξεις.

Ἐπεθύμουν νὰ κατασκευασθῇ καὶ νὰ φρουρῇται ὁ καταβαθμὸς καὶ ὡσαύτως νὰ λάβω ἐξασφαλιστικὰ μέτρα ὡς πρὸς τὰ χωριστὰ φρούρια. Ἐπειδὴ ἐφαίνοντο ἀμφιβάλλοντες μήπως δὲν ἔλθωσιν ἐκεῖθεν τὰ τρόφιμα, ἐπέμεινα ὑποδηλῶν τὴν ἀνωτέρω ὑποψίαν μου περὶ τούτου, ἥτοι ἐζήτησα νὰ δοκιμάσω τὴν ὁδὸν ταύτην, ὅπερ καὶ ἐγένετο παραδεκτόν.

Ἐπεσκεύασα τὸν καταβαθμὸν ἐν τῷ λιμένι καὶ οὕτως ἐζήσαμεν κατὰ τοὺς μῆνας τῆς καθάρσεως οὐχὶ δαπανηρότερον ἢ πρότερον. Ἡ καθαριότης ἡ ἐπικρατοῦσα ἤδη ἐν τῇ πόλει εἶχεν ἀποτέλεσμα ὅτι ἐντὸς τῶν 4 μηνῶν τῆς καθάρσεως μόνον 11 ἄτομα ἀπέθανον ἐν Ναυπλίῳ, τὸ πλεῖστον βρέφη καὶ γέροντες, ἐνῶ ὅτε ἀνέλαβον τὴν διοίκησιν τοσοῦτοι σχεδὸν καθ' ἑκάστην ἐκηδεύοντο. Ὁ πληθυσμὸς βεβαίως τότε ἦτο πλέον τοῦ διπλασίου ἢ νῦν, ἀλλ' ἡ ἀναλογία ὑπῆρξε τοσοῦτον εὐνοϊκὴ ὥστε ἔγραφον τῷ Κυβερνήτῃ· «Πιστεύω ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀποθνήσκουσιν ἐνταῦθα, διότι θέλουσι νὰ μὴ πιστευθῇ ὅτι ἀπέθανον ἐκ πανώλους».

Διαρκούσης τῆς καθάρσεως ἔστειλέ μοι ἐκ Κρήτης ὁ ὀπλαρχηγὸς Χατζῆ Μιχάλης αἰχμάλωτον Ὀθωμανίδα, ἣν ἐτοποθέτησα παρὰ γυναικί τινι ἐν τῷ προαστείῳ· μετ' οὐ πολὺ ἐγνώρισεν Ἕλληνα ὅστις ἠθέλησε νὰ νυμφευθῇ αὐτήν. Μετὰ τὴν αἰτηθεῖσαν παρ' ἐμοῦ ἄδειαν προέβησαν εἰς γάμον, καθ' ὃν ἔδωκα μικράν τινα προίκα· οὐδέποτε ὁμῶς εἶδον τὸ δῶρον τοῦτο τοῦ Χατζῆ Μιχάλη.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡσχολούμην περὶ τὴν ἰδρυσιν στρατιωτικῆς σχολῆς ἐν Ναυπλίῳ, ὅπου ἠθέλον νὰ ἐκπαιδεύωνται τὰ τέκνα τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ τῶν προεστώτων, ἐν μέρει ὅπως ἔχω τὰ μεράκια ταῦτα ὡς ὁμήρους πῶς τῆς διαγωγῆς τῶν συγγενῶν των. Ὁ κόμης Καποδίστριας περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὸ ἱδρυμα τοῦτο ἔδωκεν αὐτῷ τὸ ὄνομα τῶν Εὐελπίδων. Κατ' ἀρχὰς οὐδεὶς τῶν προκρίτων ἠθέλει νὰ εἰσαγάγῃ τὸν υἱόν του εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν, καὶ μάλιστα ἡναγκαζόμεν νὰ

πληρώνω τοὺς γονεῖς καὶ νὰ ἀποπέμπω πολλοὺς παῖδας μὴ θέλοντας νὰ ὦσιν εὐτακτοί. Ἡ ζωντὰ ὁμῶς καὶ ὑγιὲς ὄψις τῶν παίδων καὶ ἡ κομψὴ στολὴ αὐτῶν προσεέλκυσαν τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ αὐτῆς, ἥτις κατὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἠρίθμει 40 μαθητὰς ὑπὸ 4 ἀξιωματικοὺς καὶ 8 διδασκάλους. Μετὰ πλείονας ἀποτυχούσας ἀποπείρας ἔτυχε τέλους δραστηρίου διευθυντοῦ, τοῦ λοχαγοῦ Rauzié, τοῦ ἐκ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς τὸ ἐλληνικὸν προσκαίρως μεταστάντος, προβιβασθέντος δὲ εἰς ἀντισυνταγματάρχην.

Κατ' Ἀπρίλιον ἦλθεν ὁ στρατάρχης Μαιζὼν εἰς Ναύπλιον. Ἐδραμον ἔφιππος εἰς ὑπάντησίν του μέχρι τῆς Τίρυνθος μετ' ἀποσπάσματος ἵππικοῦ, ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ κόπου ἅτε ὢν εἰσέτι καταβεβλημένος ἐκ τῆς ἀσθενείας μου. Ὁ στρατάρχης ἐδέξατό με εὐγενῶς, ἀλλὰ ψυχρῶς. Φαίνεται ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐπαινετικὸν ἀνέφερεν αὐτῷ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου του ἀντιστράτηγος Durrieu περὶ ἐμοῦ καὶ τῆς δράσεώς μου ἐσμικρύνθη ὑπὸ ἐκθέσεων ἐλθουσῶν ἄλλοθεν· οὐχ ἥττον εὐηρέστησεν αὐτὸν τὸ συνοδεῦόν με ἵππικόν.

Ὅτε εἰσῆλθομεν εἰς Ναύπλιον, τὸ φρούριον ὑπεδέξατο αὐτὸν διὰ δέκα πέντε βολῶν τηλεβόλου. Τὸ πεζικόν, τὸ πυροβολικόν καὶ οἱ Εὐέλπιδες παρετάχθησαν καὶ ἐχαιρέτισαν τὸν στρατάρχην, ὅστις παρήλασε πρὸ τῶν τάξεων ἔφιππος καὶ φαίδρυνόμενος εἶπε στραφεὶς πρὸς με· «Εὐρίσκω ταῦτα ὑπὲρ τὰς προσδοκίας μου» καὶ ῥίπτων ὀργίλον βλέμμα ἐπὶ τῶν περὶ αὐτὸν κυρίων ἐζηκολούθησεν· «Οἱ στρατιῶται δὲν εἶναι παιδία ἢ ῥακένδυτοι ἀνάπηροι, ὥς μοι παρεστάθη. Ἀσμένως λίαν ἐξέρχομαι τῆς ἀπάτης καὶ ἂν ἐγίνωσκον ταῦτα ἤθελον ἤδη ἀπὸ τῆς Τίρυνθος σφίγξει τὴν χεῖρα ὑμῶν, ὥς νῦν πράττω, ἀγαπητέ μοι συνταγματάρχα».

Ἀπεκρίθην τῷ στρατάρχῃ ὅτι ὥς παλαιὸς στρατιώτης ἐγίνωσκον καλῶς, πόσον ὁ στρατὸς οὗτος εἶναι ἔτι ἐλλιπής, ἀλλὰ παρεκάλουν τὴν Λ. Ἐξ. νὰ σταθμίσῃ τὰ προσκόμματα, ἅτινα ἀντιτάσσονται κατὰ τοιούτων τακτικῶν ὁργανισμῶν ὑπὸ τῆς χώρας καὶ τῶν ἀνθρώπων, πρὸς δὲ ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως παντοίων μέσων, καθ' ὧν προσκομμάτων μόνον διὰ τῆς ἀγαθῆς βουλήσεως, ὑπομονῆς καὶ λογικότητος ἡδύνατό τις βαθμηδὸν ν' ἀντεπεξέλθῃ.

Ὅτε δὲ ὁ στρατάρχης τέλος ἐπεθεώρησε τοὺς στρατῶνας, τὸ ὀπλοστάσιον, τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, τὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, τὴν στρατιωτικὴν ἀποθήκην καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ φρουρίου, δὲν ἐπαύετο ἐπαινῶν.

« Ἡμην πολὺ προκατειλημμένος καθ' ὑμῶν καὶ τῆς ὑμ. διαχειρίσεως, ἀλλ' ἐψεύσθησαν οἱ εἰπόντες μοι ταῦτα. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἔδωκέ μοι πλήρη ἐξουσίαν νὰ καταβάλω ὑπὲρ τῶν στρατιωτικῶν τακτικῶν ὁργανισμῶν ἐν Ἑλλάδι σπουδαῖα βοηθήματα, ἅτινα μέχρι τοῦδε κατεκράτησα ἐξ ὑποψίας πρὸς ὑμᾶς. Ταῦτα λοιπὸν παρευθὺς θὰ τεθῶσιν εἰς τὴν ὑμ. διάθεσιν. Εἴσθε εὐχαριστημένος ἐκ τῆς τοιαύτης ἱκανοποιήσεως ; »

Συνεκινήθη ἐκ τοῦ ἐγκαρδίου τῶν λόγων τούτων καὶ νύχαρίστησα ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἀνεκοίνωσα αὐτῷ τὴν ἀπόφασίν μου τὴν ὑπαγορευθεῖσαν ὑπὸ ἀπαραιτήτων λόγων ὑγείας νὰ καταλίπω τὴν Ἑλλάδα, ἐζήτησε παντὶ τρόπῳ νὰ καταπολεμήσῃ ταύτην, τελευτῶν δὲ προσηνέχθη ὅπως μοι παραδώσῃ παρευθὺς πλὴν τῶν 100 χιλ. φράγκων κατὰ μῆνα καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ εἰς 500 χιλ. φράγκα ἀνελθόντα χρήματα (*pour vous mettre à votre aise*, ὡς κυριολεκτικῶς ἐξεφράσθη γαλλιστί), ἂν ἤθελον νὰ συνεχίσω τὸ ἔργον μου. Ἦλθουν μὴ δυνάμενος ν' ἀνταποκριθῶ πρὸς τὴν ἐγκάρδιον ταύτην καὶ ἀξιότιμον παρακέλευσιν, διότι ἡ βαθέως κλονισθεῖσα ὑγεία μου καθίστα προφανῶς ἀδύνατον τὴν ἐνεργὸν ἐξακολουθήσιν τῆς ὑπηρεσίας μου καὶ ἐκτὸς τῶν σωματικῶν παθήσεών μου ηὐξήθη προσέτι καὶ ἡ ἠθικὴ βάσανος ἐν ἐμοὶ νὰ βλέπω φθίνον τὸ ἔργον μου, ἐνῶ ὑπῆρχον νῦν μείζονα μέσα, ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως προσωπικῆς ἐποπτείας, ἥτις ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαία.

Ἐξέφρασα ταῦτα πάντα τῷ στρατάρχῃ, ὅστις τέλος οὐδὲν εἶχε νὰ ἀντιτείνῃ.

Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐδόθησαν πολλοὶ χοροὶ ἱκανῶς ὥραῖοι ὡς πρὸς τὴν τότε κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες ἐδείκνυσον βεβαίως σπουδαίαν πρόοδον ὡς πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν βίον συγκρινόμενοι πρὸς τὸν χορὸν ἐκείνον, ὃν ἔδωκάν ποτε ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει τοῦ Ἰβραήμ. πασσαῖ ἐξ Ἑλλάδος καὶ καθ' ὃν οἱ ὀπλαρχηγοὶ καὶ οἱ προεστῶτες ἐπέμειναν ἐν τῷ αὐστηρῷ χωρισμῷ τῶν χορευόντων φύλων, διότι εὗρισκον ἀνυπόφορον νὰ βλέπωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν νὰ στροβιλίζωσιν ἐν ταῖς ἀγκάλαις ξένων ἀνδρῶν. Αἱ γυναῖκες ὁμῶς ἐχειραφετήθησαν ταχύτερον κατὰ τὸν ἱματισμὸν καὶ τὰ ἔθιμα.

Κατέπεισα λοιπὸν καὶ τὸν κυβερνήτην περὶ τοῦ ἀπολύτως ἀδυνάτου τῆς μακροτέρας παραμονῆς μου ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα ἄλλως ἔμελλον τελείως νὰ καταστραφῶ, καὶ ἀφ' οὗ ἤλθομεν εἰς τὸ ζήτημα τῶν προσώπων εἰς

ὁ ἐκεῖνος ἐμεῖλε νὰ ἀναθέσῃ τὰ πολλαπλὰ ὑπουργήματα, ἅτινα εἶχον συγκεντρώσει ἐν ἐμοί, ἀλλ' ἅτινα ἔνεκα πολλῶν λόγων δὲν ἠδύναντο πάλιν νὰ δοθῶσιν εἰς ἓν πρόσωπον, ἐνεχείρισα αὐτῷ τὴν ἐπισυνημμένην ἐκθεσὶν μου¹ περὶ τῆς δράσεως καὶ ἐνεργείας ἐμοῦ τε καὶ τῶν συντρόφων μου ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς παραλαβῆς τῶν ποικίλων ὑπουργημάτων δι' ὧν οὗτος μὲ εἶχε περιβάλει. Τὴν ἐκθεσιν ταύτην ὁ Κυβερνήτης ἀνεκοίνωσε τῇ ἐν τῷ μεταξὺ συγκροτηθείσῃ ἐθνικῇ συνελεύσει τοῦ Ἄργους μετὰ τὴν τροποποίησιν ἢ καὶ παράλειψιν παραγράφων τινῶν δυσπέπτων δι' ἐλληνικοὺς στομάχους ἀλλ' ἀληθῶν, εἰς ἣν συνέλευσιν καὶ ἡ ἀρτισύστατος στρατιωτικὴ μουσικὴ μου μετέβη πρὸς πανηγυρικὴν ἑναρξιν τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ταύτης.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι οἱ κύριοι οὗτοι ἐξέφρασάν μοι χάριτας ἐπὶ ταῖς ὑπηρεσίαις μου δι' ἐπιτροπείας παραληφθείσης ἐξ αὐτῶν, δι' ἧς ὁμῶς μόνον τὰς εὐκολωτάτας πασῶν τῶν ἐπιμόχθων ἐργασιῶν μου ἐξεθείαζον καὶ ἀνύψουν, ἥτοι τὴν διαχείρισιν τῶν τελωνείων ἐν τῷ Ἀργολικῷ κόλπῳ καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προσγενομένην μεγάλην αὕξησιν τῶν δημοσίων προσόδων, διότι κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν (καὶ κατὰ τὴν προτέραν συνήθειαν) εἶχον πλήρες δικαίωμα νὰ ἐνθυλακῶνω τὸ πλεόνασμα τῆς πρότερον τελωνικῆς ἐκμισθώσεως τῆς ἀντὶ γροσίων 30 χιλ. τὸ πολὺ, ἥτοι 500 χιλ. γροσίων. Ἡ ὑψίστη λοιπὸν ἀξία μου κατὰ τοὺς κυρίους τούτους ἦτο ὅτι δὲν ἦμην κλέπτης².

¹ Ἡ γαλλιστὶ γεγραμμένη ἐκθεσις αὕτη, ὡς δημοσιευθεῖσα ἀλλαχοῦ καὶ δὴ κατὰ μέγα μέρος ἐν τῇ «Ναυπλίᾳ» τοῦ κ. Μιχ. Λαμπρινίδου, παραλείπεται ἐνταῦθα (Σ. Μ.)

² Ἐνταῦθα ἐπιθυμῶ νὰ παραθέσω ἐπεισὸδιον χαρακτηρίζον τὰς γνώμας τῶν τότε Ἑλλήνων. Ἐν συναναστροφῇ τινὶ τῶν προκρίτων ἐν Πόρῳ, ὅπου παρευρίσκοντο ὡσαύτως ὁ γραμματεὺς μου κ. Σηλίδεργος, κύριός τις ἐκ Κορίνθου Ῥέντης ὀνομαζόμενος, οὗτινος τοὺς ἀνεψιούς εἶχον ἄρτι ἀποστείλει εἰς τὸ βασιλικὸν εὐπαιδευτήριον τοῦ Μονάχου, ἐξεφράσθη οὕτω. «Ὁ γραμματεὺς Ποῦλος (περὶ τούτου πρβ. τὸ βιογραφικὸν σημεῖωμα κλπ. τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ Ἰωάννου Βλαχογιάννη, ἐν Ἀθήναις 1901. Σ. Μ.) ὑποθέτω ὅτι ἔχει ὥραϊον εἰσόδημα διαχειριζόμενος τσαῦτα χρήματα» πρὸς ὃ ἄλλος ἀπήντησε· «Ἄν ἐγνώριζον πόσα διαχειρίζεται θὰ ἔλεγον βεβαίως τὸ ποσὸν τοῦτο, διότι ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ νομίσματος καὶ ἐκ τῶν κρατουμένων ἐν ταῖς πληρωμαῖς βεβαίως ὠφελεῖται κατὰ 25 0/0». Ὁ κ. Σηλίδεργος ἀπεκρίθη· «Ὁ συνάδελφός μου Ποῦλος ἔχει, ὡς ἐγώ, τὸν μηνιαῖον μισθόν του καὶ μόνον 2 ἐπὶ τοῖς 1000 διὰ τὴν ἀπώλειαν

Ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει ὠνομάσθην στρατηγός. Ὅτε ἤμην παιδίον, μοι προσήτευσαν ὅτι μετὰ 40 ἔτη θὰ γίνω στρατηγός· λοιπὸν ἤμην τοιοῦτος, ἀλλ' ἐπὶ φιλῷ ὀνόματι. Νῦν δὲ προέβημεν μετὰ ζήλου εἰς παρασκευὴν τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν. Καὶ ὁ Schnizlein ἐγένετο λοχαγός καὶ ὁ Ruepprecht ἀξιωματικός, ἀμφότεροι δὲ οὗτοι δὲν ἤθελον νὰ παραμείνωσιν ἐν Ἑλλάδι· μακρότερον. Ὁ Ρῶσος ναύαρχος Αὐδεν εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ ἐπιτρέψῃ ἡμῖν τὸν πλοῦν ἐπὶ τῆς φρεγάττας Ἀλεξάνδρας τῆς κυβερνωμένης ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ τοῦ βαρῶνου Schlippenbach μέχρι Μερίτης, ὅπου ἠθέλομεν ὑποστῆ τὴν κάθαρσιν ἡμῶν.

Οὕτω τῇ 23 Αὐγούστου (ν) 1829, ἀφ' οὗ συνέστησα τῷ Κυβερνήτῃ πάντας οὓς ἐγνώρισα ἄνδρας δραστηρίους καὶ χρηστούς, κατελείπομεν τὸ Ναύπλιον καὶ τὴν Ἑλλάδα χώραν, ἐνθα ἐπὶ τρία σχεδὸν ἔτη ἔδρασα καὶ ἱκανὰ ἀγαθὰ ἐδημιούργησα κατὰ τὴν στερρὰν πεποίθησίν μου.

Ἡ ἐπιδοκιμασία τῶν χρηστῶν καὶ νουνεχῶν ἦτο ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος θυσιασθέντος χρόνου καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς υἱείας μου, ὥς καὶ ἡ ἐλπίς ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀνυψωθῇ ποτε ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν ἔτι θεμελίων εὐμέγεθες πολιτειακὸν οἰκοδόμημα μέλλον νὰ παραλάβῃ καὶ νὰ προστατεύῃ τὰ λείψανα τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους. Ἐν τούτοις ἱκανοὶ πόλεμοι πρέπει ἔτι νὰ γίνωσι κατ' αὐτῶν τῶν ἐκτουρκισθέντων Ἑλλήνων, οἵτινες μόλις μετὰ γενεᾶς ἐξευγενισθέντες διὰ τῆς περισυλλογῆς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν θὰ δυνηθῶσι νὰ ἀναπτυχθῶσιν εἰς ἀληθεῖς ἐλευθέρους πολίτας τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς ὁμοσπονδίας, διότι ἡ ἰδιοτέλεια, ἡ ἀπάτη καὶ ἡ

ἐπὶ τῶν τουρκικῶν νομισμάτων, καὶ φυλάττεται πολὺ τοῦ νὰ λάβῃ ἄλλο τι. Εἶναι χρηστὸς ἀνὴρ, ἄλλως πρὸ πολλοῦ ἤθελεν ἀποδιώξει αὐτὸν ὁ συνταγματάρχης, ὅστις ἐπιβλέπει καὶ εἶναι αὐστηρός». «Λοιπὸν καὶ ὁ συνταγματάρχης θὰ ἀπολαμβάνῃ τι ἐκ τούτων», ἐξηκολούθησεν ὁ συνδιαλεγόμενος, πρὸς ὃν ὁ κ. Σηλίβεργος ἀπήντησε· «Πρόσεχε μὴ μάθῃ τοὺς λόγους τούτους ὁ συνταγματάρχης, διότι τότε θὰ προσενεχθῇ κακῶς πρὸς ὑμᾶς». «Λοιπὸν ἂν δὲν λαμβάνῃ τι, θὰ εἶναι βεβαίως πᾶμπλουτος, ὥστε οὐδενὸς πράγματος νὰ ἔχῃ ἀνάγκην». Ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῆς ὑποθέσεως ταύτης καὶ τῇ διαβεβαιώσει ὅτι ἄκρως λιτῶς ζῶ καὶ μόνον ἐκ τοῦ μισθοῦ μου, οἱ κύριοι οὗτοι ἀπεφήναντο τότε ὅτι ἡ ἔχω τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας εἰς τὴν διάθεσίν μου ἢ εἶμαι παράφρων· οὐδεμίαν δὲ ἰδέαν εἶχον ὅτι δύναται τις νὰ ᾖ τίμιος ἄνθρωπος. Ἐμαθὼν τὴν διάλεξιν ταύτην διὰ τοῦ γραμματέως μου Πούλου, εἰς ὃν ἀνεκοίνωσε ταῦτα ὁ κ. Σηλίβεργος καὶ ὅστις μοι ἐξέφρασε τὰ παράπονά του. Ἐδωκα αὐτῷ γελῶν τὴν συμβουλὴν νὰ μείνῃ τίμιος ἄνθρωπος καὶ νὰ ἀφήσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ φλυαρῶσιν, ὥς ἔβλεπε καὶ ἐμὲ πράττοντα.

ὕστεροβουλία, πρὸς δὲ αὐτὴ ἡ δειλία εἶναι μέχρι τοῦ νῦν οἱ χεῖριστοι αὐτῶν ἐχθροὶ καὶ αἱ ἐθνικαὶ αὐταὶ κακίαι αἱ ἐν μέρει μὲν ἰδιοφυεῖς, ἐν μέρει δὲ μεγάλῳ ἀντληθεῖσαι ἐκ τῆς μακρᾶς κτηνώδους πίσεως δύνανται μόνον διὰ τοῦ χρόνου καὶ τῆς βελτίονος ἀνατροφῆς νὰ ἐλαττωθῶσιν, ἴσως δὲ καὶ νὰ ἐξαλειφθῶσιν. Ἐπειτα ὁμῶς τὸ ἔθνος τοῦτο τὸ πλουσίως πεπροικισμένον ὑπὸ σωματικῶν καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων θὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν ὥραϊον οὐρανὸν καὶ ἔνεκα τῆς εὐνοϊκῆς θέσεως τῆς χώρας, καὶ θὰ καταλάβῃ ἐνδόξως τὴν θέσιν τοῦ σαθροῦ τουρκικοῦ κράτους τοῦ δυνηθέντος ἐκ τῆς ἐλπεινότητος τῆς ἀρχαίας βυζαντιακῆς πολιτικῆς καὶ ἐκ τῆς ἀφροσύνης τῆς Δύσεως νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰς μάλιστα πεπροικισμένας ὑπὸ τῆς φύσεως χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ὑποδουλώσῃ ἐπὶ αἰῶνας τὴν Ἀνατολήν, ἐνθα οὐδὲν ἄλλο ἔχνος θὰ ἀφήσῃ ἢ ἐρείπια, ῥύπον καὶ σκοτισμὸν¹.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ περίοδος τῆς βιογραφίας μου ἐν ἣ πολλὰ ἀφῆκα ἄθικτα, διότι οἱ φάκελοι τῆς ἐπιστήμου καὶ τῆς ἰδιαιτέρας ἀλληλογραφίας μου ἐπικυροῦσι τὰ διηγηθέντα καὶ δύνανται νὰ συμπληρώσωσι τὰ ἐνταῦθα χάσματα.

Σιωπῶ δὲ περὶ τῆς δευτέρας περιόδου τῆς δράσεώς μου, ὅτε ἤμην μέλος τῆς ἀντιβασιλείας ἐν Ἑλλάδι τῇ νῦν διὰ συνθηκῶν συνταχθείσῃ εἰς βασιλείον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, διότι ἐνῶ ἡ πρώτη παρίστα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἰδίας μου δράσεως καὶ συμπεριφορᾶς, τὰ τοῦ χρόνου τῆς ἀντιβασιλείας εἶναι προϊόντα τῶν ἀποφάσεων τῆς πλειονοψηφίας. Παρατηρῶ μόνον ἐνταῦθα ὅτι ἤδη ἐν Νεαπόλει ὦν, ὅτε αἱ προστατίδες δυνάμεις ἀπηνυθύνθησαν πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας ὅπως προσφέρωσι τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος εἰς ἡγεμονόπαιδα τοῦ Βιττελσβαχικοῦ οἴκου, ἐξέφρασα γραπτῶς τε καὶ προφορικῶς τῷ βασιλεῖ Λουδοβίκῳ τὴν γνώμην μου² τὴν βασιζομένην ἐπὶ τῆς γνώσεως τοῦ τόπου καὶ τῶν κατοίκων, τότε μόνον νὰ ἀποδεχθῇ τὸ δῶρον τοῦτο, ἐὰν τὰ ὅρια τοῦ νέου κράτους ἐκταθῶσι πρὸς Β. μεταξὺ Ἀρτης καὶ Βόλου, ἡ Κρήτη καὶ αἱ νῆσοι προστεθῶσι καὶ 40 ἑκατομμύρια φράγκων παραχωρηθῶσιν ἄνευ τόκου διὰ τὰ πρῶτα ἐξοδα ἐγκαταστάσεως.

¹ Ὁ τελευταῖος ἑλληνο-τουρκικὸς πόλεμος δὲν ἐπεκύρωσε τὰς ἐλπίδας ταύτας τοῦ Ἀἰδεκ (Σ. τῆς Συντάξεως τοῦ Μονάρχου).

² Ἐνταῦθα δείκνυται ὁ Ἀἰδεκ λίαν προβλεπτικὸς πολιτικὸς ἀνὴρ. (Σ. Σ. Μον.).

Ἡ Α. Μ. δὲν συνεμερίσθη τὴν γνώμην μου καὶ ὑπέγραψεν. Ἡ γραφὶς δὲ ἧς ὑπέγραψε πρόκειται ἔτι πρὸς θεῶν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις συλλογαῖς τοῦ Μονάρχου· ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπογραφῆς ταύτης κατεδείχθησαν ὕστερον ἐν Ἑλλάδι.

Ὅφειλω πρὸς τούτοις νὰ προσθέσω ὅτι ἤδη πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ νεαροῦ βασιλέως καὶ τῆς ἀντιβασιλείας ἤρξατο στρατολογουμένη ταξιαρχία ἐκ 4.500 Βαυαρῶν ἐθελοντῶν, ἀποτελουμένη ἐκ 4 ταγμάτων πεζικοῦ, 4 ἰλῶν λογχοφόρων ἰππέων, εἶτα δὲ πυροβολικοῦ, ἐργατῶν καὶ στρατιωτῶν τοῦ μηχανικοῦ (ἣν στρατολογίαν ἡ Βαυαρία ὑπεχρεώθη νὰ ἐπιτρέψῃ καὶ νὰ παρατείνῃ ἐφ' ὅσον ἦτο ἀνάγκη). ἤθελε δὲ διεξαχθῇ αὕτη πληρέστατα, εἰ μὴ μηχανορραφίαι παρεκώλυον αὐτήν, ὡς ὕστερον ἔμαθον.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔνεκα τῆς στρατολογήσεως ταύτης τῆς ἀποτυχούσης ἐξ οἰκτρῶν ἀφορμῶν ὥφειλε νὰ σταλῇ εἰς Ἑλλάδα ἅμα τῇ ἀναχωρήσει τοῦ βασιλέως βασιλικὴ Βαυαρικὴ ταξιαρχία, καταδειχθείσης τῆς ἀνάγκης ἀξιωμαχοῦ στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ κατ' ἀπαίτησιν κυρίως τῶν προστατίδων Δυνάμεων ἵνα ἀπαλλαχθῇ ἡ χώρα τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ (ὅπερ ἰδίᾳ ἡ Ῥωσσία ἐπεθύμει), ἄνευ ἀνάγκης ἐσπαταλήθησαν ἑκατομμύριά τινα ἀναλώμασι τῆς Ἑλλάδος χάριν τῆς ταξιαρχίας ταύτης, τῆς μισθοδοτουμένης ὡς ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει, πλὴν τῶν δαπανηρῶν ἐξόδων τῆς ἀφίξεως καὶ ἐπανόδου· τέλος ὁμῶς παρ' ὅλα ταῦτα ἐξηκολούθησεν ἡ στρατολογία.

Τὰ αἷτια τῆς παρακωλύσεως τῆς στρατολογίας ἐνυπῆρχον ἐν τῷ φόβῳ, τῇ ἀδυναμίᾳ καὶ τῇ ματαιότητι τοῦ κόμητος Ἀρμανσπεργ. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, οὗ τὴν ἀνύψωσιν εἰς πρόεδρον τῆς ἀντιβασιλείας ἡ Α. Μ. μετὰ πολλὰς ἀντιστάσεις παρεδέξατο τέλος τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσει μου κυρίως¹, εἶπε τῷ κ. Ἀβελ, ὅστις ἐπανέλαβε τοῦτο εἰς ἐμέ· «Ὁ Ἀϊδεκ

¹ Ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἤθελε νὰ ἀκούσῃ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ κόμητος Ἀρμανσπεργ, εἰς ὃν δὲν εἶχεν ἐμπιστοσύνην καὶ ὃν ἐμίσει. Μόνος ὁ βαρὼνος Γκίτσε ὑπεστήριζε τὴν γνώμην μου. Οὗτος μὲν ἐπεθύμει ν' ἀπομακρύνῃ τὸν κόμητα ἐκ Βαυαρίας, ἐγὼ δ' ἐνόμιζον ὅτι ἡ οἰκονομολογικὴ καὶ διοικητικὴ σοφία δι' ἧς ἔλαμπε καὶ ἐθρενθύετο ἐν τῇ Βαυαρικῇ βουλῇ ἦτο γνησία καὶ ὅτι ἦτο ὁ ἀνὴρ ὁ δυνάμενος νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Ἑλλάδα πρὸ παντὸς ἄλλου ἐν τοῖς ζητήμασι τούτοις. Μόλις ὕστερον ἐγένετό μοι δῆλον ὅτι ἡ σοφία αὕτη ἀνῆκε τοῖς κυρίοις Ἀβελ καὶ Γράϊνερ. Οὕτως ἐν τῇ ἀθωότητί μου παρέσχον κακὸν δῶρον τῷ βασιλεῖ Ὁθωνι καὶ τῷ κράτει αὐτοῦ καὶ λίαν ὀψέ

διέτριψε τοσοῦτον ἐν Ἑλλάδι καὶ γινώσκει πάντα τὰ ἐκεῖ, ἂν λοιπὸν κομίση μεθ' ἑαυτοῦ στρατεύματα ἅτινα συνέλεξε καὶ ἐφ' ὧν ἐπομένως θὰ ἔχη ἰδιάζουσαν ἰσχύν, τότε ἡμεῖς θὰ εἴμεθα μηδὲν πλησίον αὐτοῦ». Ἐπρεπεν ὅθεν νὰ παρακωλυθῇ ἡ στρατολογία αὕτη, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι δὲν ὑπῆρχον χρήματα. Τὰς πρώτας δαπάνας τὰς ὑπὲρ τὰς 3 χιλ. φλωρινίων κατέβαλον ἐγὼ ἐκ τῶν περιορισμένων μέσων μου.

Ἐκ τῶν καθαρῶς προσωπικῶν τούτων λόγων ἐπεβλήθησαν εἰς τὰ οἰκονομικὰ τῆς πτωχῆς Ἑλλάδος τοιαῦτα βάρη¹.

Κατὰ μειάφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ἐκδὸς Ν. Κωστῆ.

κατενόησα τὴν ἀκρίθειαν τῆς παρατηρήσεως τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου εἰπόντος μοι κατὰ τὴν ἀναχώρησίν μου· «Φοβοῦμαι μὴ τὰ ἔχητε κακὰ μετὰ τοῦ κόμητος καὶ ἔτι χεῖρονα ἂν ἡ κυρία κόμησσα συναναχωρήσῃ». Καὶ παρ' ὅλα ταῦτα ἠδυνήθη ὁ κόμης νὰ διασπάσῃ τὴν πλειονοψηφίαν τῆς ἀντιβασιλείας καὶ νὰ φέρῃ εἰς Ἀθήνας ἀντὶ τοῦ συμβούλου τῆς ἐπικρατείας Μάουερ ἕτερον σύμβουλον, ὅστις ἐδῆλου ἐκ τῶν προτέρων· «Οὐδὲν ἐννοῶ ἐξ ὅλης τῆς ὑποθέσεως καὶ εἶμαι ἐνταῦθα μόνον ὅπως ἐξασφαλίζω τῷ προέδρῳ τὴν πλειονοψηφίαν». Τί δὲ ἐφρόνει ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος περὶ τοῦ νέου τούτου μέλους τῆς ἀντιβασιλείας, ἐνθυμοῦμαι κάλλιστα.

¹ Τὸ χειρόγραφον ἔχει ἐν τέλει παρατήρησίν τινα τοῦ "Λίδεκ περὶ τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ ἐν τοῖς διαβουλίαις περὶ τῶν νέων νομισμάτων τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἃ ἐζήτει νὰ διακηρήσῃ τὸν παρὰ ὡς ἐλάχιστον ἀνταλλακτικὸν κερμάτιον ἀλλ' ἀπέτυχε.